

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווייען - גליון תקס"ד

בסעודה שלישיית פרשת שלח תשס"ט לפ"ק

ואמר הכתוב, כולם אנשים ראשי בני ישראל המה (יג-ג), וברש"י כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו ע"כ. ויש לדקדק במה שאמר אותה 'שעה' דייקא. ונראה דהנה באור החיים הק' בפרשתנו (יג-כו) האריך, דלפי דעת רב יוסף (סוטה כא.) דמצוה בעידנא דעסיק ביה מוגנא ומצלא, מהיסורין ומן החטא, אם כן למה לא הגינה על המרגלים המצוה, להצילם מהחטא ומהפורענות אשר סובב להם, הרי הלכו בשליחות של מצוה, דכתיב וישלח אותם משה על פי ה'. וכתב דבשביל זה דרשו חז"ל (סוטה לה.) וילכו ויבואו אל משה (יג-כו), להקיש הליכתן לביאתן, מה ביאתן בעצה רעה, אף הליכתן בעצה רעה ע"כ. ואם כן אין כאן מצוה כל עיקר, ואדרבה שלוחי עבירה הם ע"ש. ולפי זה על כרחך צריכין לומר, דרק בשעה שנבחרו לשלוח היו אנשים כשרים, אבל תחלת הליכתן היה כבר בעצה רעה, ועל כן דייקן שרק באותה 'שעה' שנבחרו היו כשרים.

ולכן הגינה על 'ישלח אותם משה', הוא דרגא תביר, שירדו ממדרגתם כבר בעת השילוח. - ולפי זה שלא היו אז שלוחי מצוה, שהלכו בעצה רעה, אם כן גם עצם ההליכה היה אסורה, שאסור להפליג שלשה ימים קודם שבת אלא לדבר מצוה, והיה הליכתן שוה לביאתן, מה ביאתן בחטא, אף יציאתן היה בחטא של חילול שבת. ולכן הגינה על וילכו ויבואו אל משה ואל אהרן, הוא קדמא ואולא, שגם מה שקדמו והלכו קודם יום השבת, היה בחטא, דוגמת ביאתן בחטא.

ואמר להם משה, וראיתם את הארץ מה הוא וגו', ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטובה הוא אם רעה, ומה הערים אשר הוא יושב בהנה, הבמחנים אם במבצרים, ומה הארץ השמנה הוא וגו' (יג-יח). וברמב"ן (יג-ב) הקשה, למה אמר להמרגלים לראות הטובה היא אם רעה, אחר שנאמר לו מתחלה מפי ה', אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ זבת חלב ודבש (שמות ג-יז). ועוד מה מעם למשה רבינו בשליחות הזאת, אם הארץ טובה הרי טוב, ואם רעה, סבור שיחזירם למצרים ע"ש.

ונראה על פי מה שכתב בחתם סופר (סב.), כי ישראל בקשו לשלוח שנים אנשים מרגלים כדרך בכיבוש מלחמות, כמו שכתב רמב"ן שאין

שלח לך אנשים וגו' (יג-ב). הגינה הוא מונח רביעי. ויש לומר דהנה במדרש תנחומא (א) מסמך עלה, ילמדנו רבינו מהו לפרוש לים הגדול קודם לשבת שלשה ימים, כך שנו רבותינו אין מפליגין את הספינה לים הגדול שלשה ימים קודם לשבת וכו'. במה דברים אמורים בשלוחי הרשות, ואם היה שלוח מצוה מותר לו לפרוש בכל יום שירצה וכו' ע"ש. וכתב בפנים יפות לכאר סמיכות הלכה זו לכאן, דמבואר ברז"ה (שבת יט.) דכשם שאין מפליגין בספינה, הוא הדין היוצאים בשירה, דאסורים לפרוש ג' ימים קודם לשבת, וכדאיפסק בשלחן ערוך (או"ח רמח-ד). והנה ראש חדש ניסן היה אז באחד בשבת, כמו שאמרו (שבת פז:): דאותו יום נמל עשר עמרות, ממילא ראש חדש אייר היה ביום ג', וראש חדש סיון היה ביום ד', וכן כ"ט בסיון. ואמרו (תענית כמ.) דבאותו יום שלחו את המרגלים, לאחר האסף מרים בכ"ח בסיון, ואם כן הפליגו המרגלים בתוך ג' ימים לשבת, ביום ד' בשבוע ע"כ. וזהו הרמז שלח לך, מונח רביעי, שהיה אז יום רביעי בשבת. וכן כתב גם בחתם סופר בפרשתנו (סא.).

והנה בחתם סופר שם (סב.) כתב לכאר המעם, שלדבר מצוה מותר להפליג גם בתוך השלשה ימים לשבת, שאין זה מצד שהמצוה דוחה שבת, אלא כל עצמו של איסור הפלגת ספינה ושיירה הוא משום דיש לומר כמתנה לכתחילה לחלל שבת, שדרך להסתכן בסכנה, וקיימא לן שלוחי מצוה אינן נזוקין, ואף על גב היכי דשכיחי היזקא שאני (קידושין לז:), מכל מקום מצוה מניגה ואין רגיל לבוא לידי סכנה, וממילא לא הוה ליה כמתנה מתחילה לחלל שבת. אמנם סלקא דעתך אמינא דוקא מצוה דאורייתא מוגנא ומצלא אבל לא מצוה דרבנן, על כן אמר הקב"ה אני איני מצווק, שלא תהיה כמצוה דאורייתא, אבל אתה אם תרצה שלח, ורצונו של משה לא הוה אלא מצוה דרבנן, ואפילו הכי תגין ותציל, ותשלח ג' ימים קודם שבת ע"כ. ולכן בא הרמז 'מונח רביעי', שהגם שיוצאין ביום הרביעי, והוי ליה כמתנה לחלל מנוחת השבת, אבל על ידי שיש בזה מצוה דרבנן, רצונו של משה, המצוה מניגא, ולא יבואו לסכנה בדרך, ועל ידי זה יהא מונח רביעי, הגם שיוצאין ביום הרביעי, והיה להם נייחא ביום שבת, והוא ממעם שלח לך, שאתה שולח אותם, והוי כשלוחי מצוה, שלא יבואו על הדרך לידי סכנה.

לסמוך על גם, ולכך הומב הדבר בעיני משה רבינו ע"ה, ולזה צריך להשיב כמו שהשיבו מרגלים. אך הקב"ה צוה למשה רבינו שליחות אחר, שלח לך ולא לפניהם, ולא כדרך ארץ במלחמות, כי אף על פי שכן ראוי לנו לעשות, אך הקב"ה לא יצוה בן, אלא משה רבינו ישלח י"ב מרגלים מכל שבט ושבט, לכתוב גבולות הארץ ולרשום כל גבול וגבול, ולמסרו למשה רבינו, שיהיה לו לחלוקת הארץ לכל שבט ושבט על פי גורל. ולזה צריכים י"ב נשיאים, שיהיה כל אחד עומד בעד שבטו, לראות שיהיו החלקים שווים זה כזה ויפילו גורל. נמצא שלח משה רבינו מרגלים לשתי שליחות, אחת בשליחות הקב"ה לרשום גבולי הארץ, ואחת בשליחות ישראל לראות הערים והעם היושב בה ופירותיה, באותו צד שהם רוצים ליכנס עתה, וכמו שהסביר רמב"ן. אך כשעלו המרגלים ונפל עליהם פחד ואימתה ולא במחו בישועת ה', הסכימו שלא לעלות, ולהביא מורך בלב העם שלא יעלו, ואם כן מה להם לציין גבולות להפיל בגורל הא לא חפצו בה, על כן היה מרידה בה' שלא עשו מה שציוו השי"ת, וזהו ותמרו את פי ה' (דברים א-כו) ע"כ.

ומעתה כיון שהוצרכו לסדר חלקי הארץ להי"ב שבטי י-ה, וצריכין שהחלקים יהיו שוין, הרי יש מקומות שבאיכותן שוין יותר משאר מקום, ובשרות יש עידית ובינונית ויבורית, אשר בית סאתים עידית שוה יותר מהרבה סאין זיבורית. וכמו כן ערים בצורות שוין יותר מבמחנים. על כן צוה להם שירשמו בכל גבול וגבול, מהו הארץ שם, המזבה אם רעה, עידית או זיבורית, ומה הם הערים במחנים אם במבצרים, לרשום כמה יש במחנים וכמה יש במבצרים. וכמו כן יתנו לב אם שמנה הוא או רזה, וירשמו מדות השמנות ומדות הרוות, ובאיזה מקומות יש בה עץ ובאיזה אין בה, כדי שיוכלו לחלקם בשוה. ועל דרך שאמרו (קידושין מב.) בחלוקת הארץ, איכא דניחא ליה בהר ואיכא דניחא ליה בבקעה ע"ש. אבל על עצם הארץ בכלליות, לא שלח משה מרגלים, שבדאי הוא ארץ זבת חלב ודבש ומזבה ורחבה כדבר ה'.

ובזה נראה לבאר דברי רש"י (יג-ב), אני אמרתי להם שהיא מזבה, שנאמר אעלה אתכם מעני מצרים וגו' (שמות ג-ז), חייהם שאני נותן להם מקום למעות בדברי המרגלים, למען לא יירשוה (במ"ד מז-ז) ע"כ. ויש להבין הלשון 'חייהם' שאני נותן להם מקום למעות, שהוא ענין של שבועה, מדוע נקט האי לישנא דייקא.

ונראה דהנה בחתם סופר (הפמורת פ' מסעי קסג.) כתב, נתתי רמז וסימן בפסוק, אשם הוא אשם אשם לה' (ויקרא ה-יט), כי הנה על ידי אחד משלש אלה יהיה אדם עלול לחמוא יותר מזולתו. אחד, על ידי אכלו מפרי העץ הגשמות הלזה, ומכל חי אשר על פני האדמה, ולכן לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, שלא אכלו לחם הארץ הגשמי הלז. והשני העלול לחמוא הוא, על ידי שבינוי הרעים, אשר על כן צונו ה'

אלקינו (ויקרא יג-ג) כמעשה ארץ מצרים אשר ישתם בה וגו' וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו, כי שכנים רעים גורמים הרבה, בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך (דה"ב כ-לז). והשלישי הוא אפילו המקום גורם, בבוא אדם אל המקום אשר כבר נכשל בו אדם בשום עבירה מהעבירות, אף על פי שעתה אין שם אותו האדם, מכל מקום כבר נמשך שם מזמאת וזהמת קליפה, והיושב שם מעותר לחמוא בהנה. וגדולה מזה, אפילו על ידי מחשבת חושב לעבור עבירה, או אפילו בעל עבירה שחשב לישב באותו מקום, כבר פעלו מחשבתו, ומשוי ליה מקום רע, וזהו ר"ת אש"ם הוא אשם לה', א'כילה ש'כנים מ'קומו ע"כ.

ויש להוסיף על זה עוד רמז בהמשנה (אבות א-יג) נגיד שמ"א אבד שמיה, כי הנכשל בשלשה דברים אלו, שמאכלו ושכניו ומקומו מגושמים, לא יוכל לעמוד בקדושתו, וסופו יכשל. וזהו נגיד שמ"א, כאשר מאריכין אותיות שמ"א, א'כילה ש'כנים מ'קומו, והמה מגושמים, או ח"ו אבד שמיה, שלא יוכל להתקיים בעבודת בוראו.

וכתב עוד בחתם סופר, דלכן בעת צאתנו ממצרים, רצה הקב"ה לזכות את ישראל בארבעים שנה הראשונות של קבלת התורה שלא יעכבם שום מעכב ולא ימרידם שום מרדה, על כן הולכים במדבר ארץ ערבה ושוחה' (ירמיה ב-ו), שלא הוציא הארץ שום מאכל שאי אפשר להכשל שם במאכל הארץ ההיא. והיא היא 'ארץ ציה וצלמות', שהוא תואר על ארץ שלא נשבת משכנים רעים הנוגעים בנחלה. ולא עוד אלא 'שלא עבר בה איש', לא עבר מעולם שום עבירה. ואפילו מחשבה בעלמא לא היה עליה, וזהו 'ולא ישב אדם שם', דרשו חז"ל (ברכות לא.) ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון להתיישב, שלא יאמרו ממחשבת אדם הראשון נתקללה הארץ ההיא ע"כ.

ומבואר בספה"ק דמטעם זה לא רצו המרגלים שיכנסו לארץ, כי השיגו גדול המעלה של ישיבתם במדבר כנ"ל, ומה להם ליכנס לארץ כנען, מקום וזהמא כעת מיושביה, ויתבטל מהם אכילת המן. ויצטרכו להתבטל מתורתם שנים רבות בכיבושה וחילוקה. ובסופו יצטרכו לעבוד כל היום עבודת אדמה, איש תחת גפנו ותחת תאנתו. ומה גם שידעו משה מת ויהושע מכנים, ויפסידו לשמוע ולקבל תורה ממושה רבן של ישראל, על כן טוב להם לישב עוד ארבעים שנה במדבר ולעבוד את ה'.

והנה התורה הוא חייהם של ישראל, כי הם חיינו ואורך ימינו, ואמר ה', 'חייהם' שאני נותן להם מקום למעות, על ידי שיתנו עיניהם על התורה שהוא חייהם, שיתבטלו ממנה בבואם אל הארץ, כזה ימצאו מקום למעות שלא ירשוה, שיבחרו לישב עוד במדבר, כדי להתעלות בתורה. ■